

Запорізький державний медичний університет

Кафедра клінічної лабораторної діагностики

**Вуглеводи: класифікація, структура моно-,
оліго- та полі-сахаридів,
їх фізико-хімічні властивості та біологічна роль.**

к.фарм.н. Євсєва Людмила Володимирівна

Багато простих вуглеводів мають емпіричну форму $C_nH_{2n}O_n$. Було доказано, що вони складаються з Карбону, Оксигену і Гідрогену, при чому співвідношення між воднем і киснем таке як у воді, тому їх назвали “вуглеводи” – “гідрати карбону”
 $C_n(H_2O)_n$

Вуглеводи це численна група природних і синтетичних сполук, які є за хімічною будовою полігідроксильними речовинами, що містять альдегідну або кетонну групи, або ж утворюючими їх при гідролізі.

Біологічні функції вуглеводів

1. Енергетична – при окисленні 1 грама вуглеводів виділяється 17,2 кДж/г
2. Резервна: глікоген.
3. Вуглеводи є джерелом Карбону з якого синтезуються інші речовини (білки, ліпіди, нуклеїнові кислоти).
4. Вуглеводи є структурними одиницями ДНК і РНК (рибоза дезоксирибоза).
5. Олігосахаридні комплекси глікопротеїни і гліколіпіди мембран утворюють центри розпізнавання біомолекул, виконують роль антигенів.

Класифікація вуглеводів

1. **Моноцукри або моносахариди** (вуглеводи та їх похідні, котрі нездатні розщеплюватися без втрати основних вуглеводних властивостей) **Наприклад: глюкоза, рибоза, ксилоза, фруктоза**
2. **Олігоцукри (полісахариди I порядку)**. Гідролізуються з утворенням від 2 до 10 моноцукрів. **Наприклад сахароза, лактоза, маноза, рафіноза.**
3. **Полісахариди (полісахариди II порядку або глікани)**. Це високомолекулярні полімери моноцукрів або їхніх похідних. Гідролізуються з утворенням від 11 до тисяч моноцукрів. Поділяються на гомополісахариди та гетерополісахариди. **Наприклад: целюлоза, крохмаль, глікоген, гепарин.**

Класифікація вуглеводів

Вуглеводи

Моноцукри або моносахариди
(вуглеводи та їх похідні, котрі нездатні розщеплюватися без втрати основних вуглеводних властивостей)

Олігоцукри
(полісахариди I порядку).
Гідролізуються з утворенням від 2 до 10 моноцукрів.

Полісахариди
(полісахариди II порядку або глікани).
Це високомолекулярні полімери моноцукрів або їхніх похідних.
Гідролізуються з утворенням від 11 до тисяч моноцукрів.

гетерополісахариди

гомополісахариди

Класифікація моносахаридів.

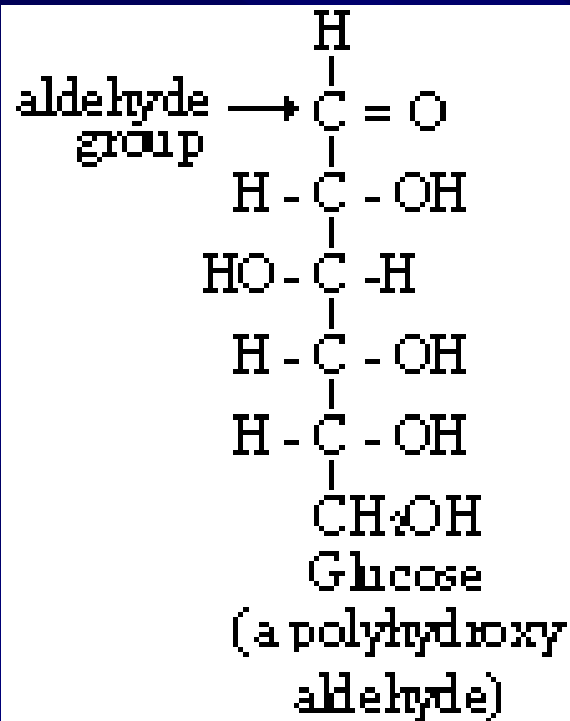
1. За природою карбонільної групи:

- Кетози – містять кетонну і декілька гідроксильних груп.
- Альдози – містять альдегідну і декілька гідроксильних груп.

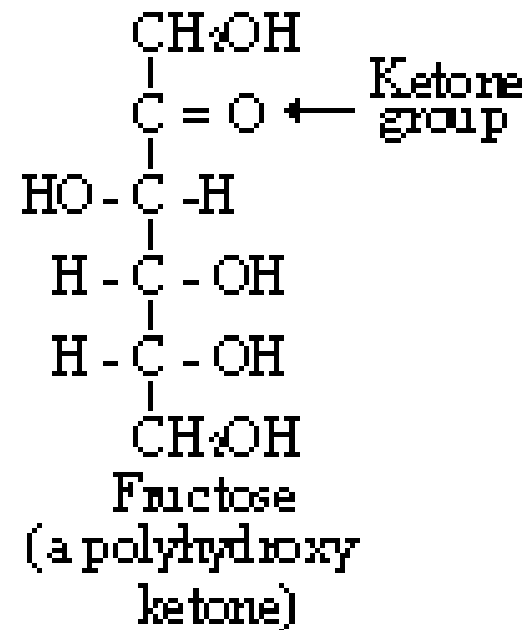
2. За кількістю атомів Карбону:

- Тетрози;
- Пентози;
- Гексози;
- Гептози.

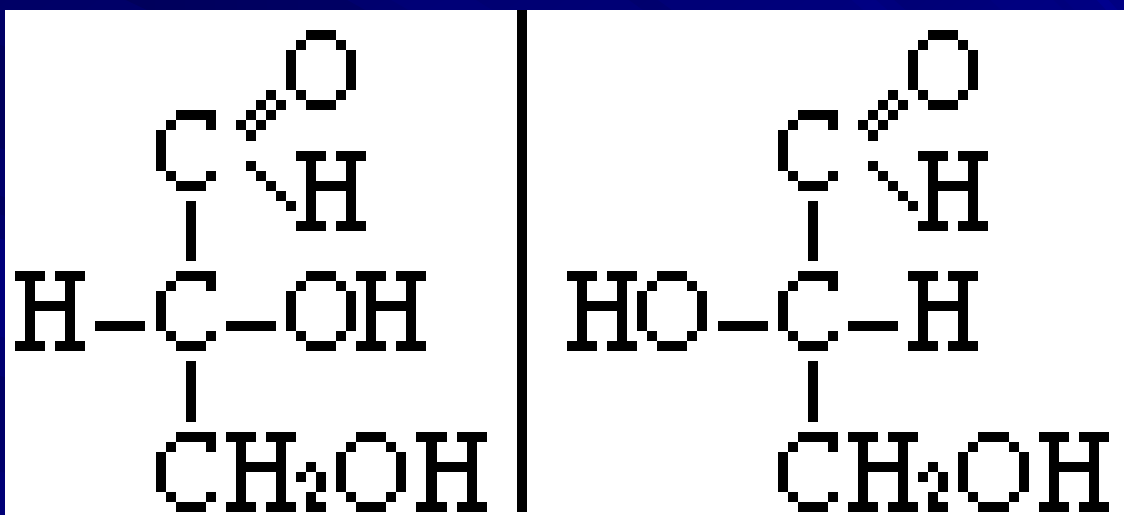
Глюкоза

Фруктоза

Гліцериновий альдегід.

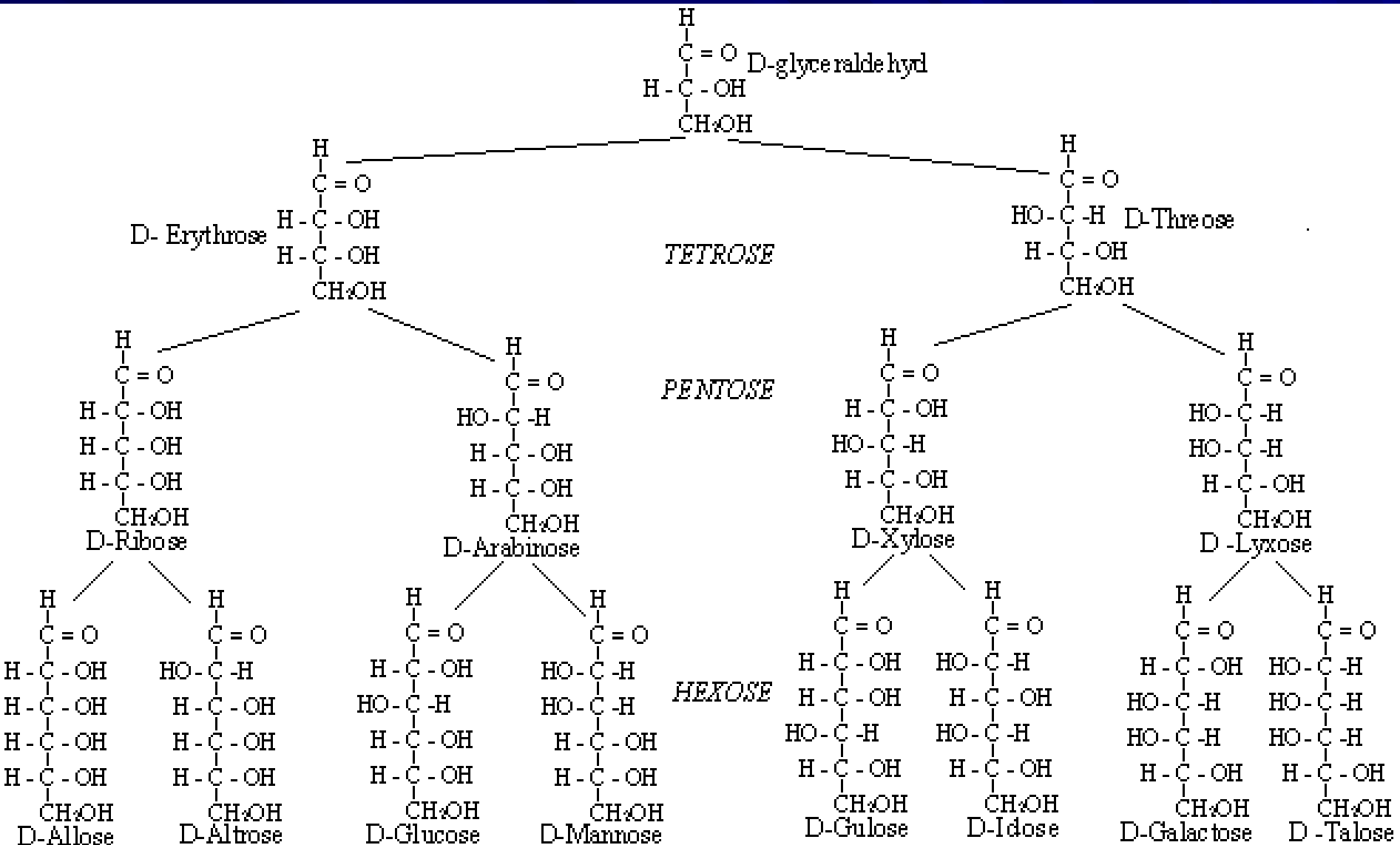

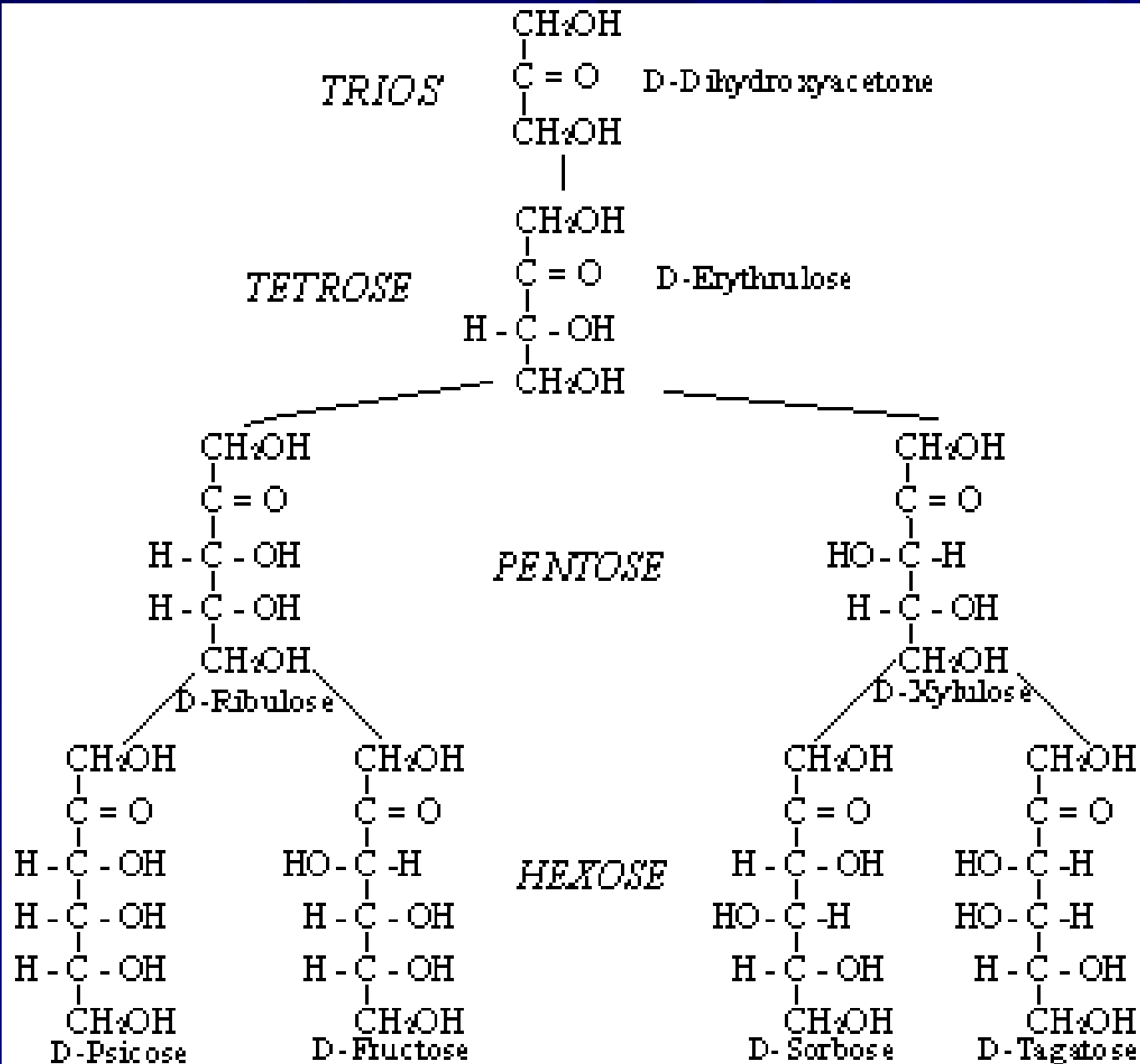
Властивості моноцукрів

- **Стереοізомерія** – явище існування декількох просторових ізомері: геометрична, оптична.
- **Оптичні ізомери** – це сполуки, які мають один або декілька асиметричних (хіральних) атоми карбону.
- **Енантіомери:**
  - Це просторові ізомери, які відносяться один до одного як предмет і його дзеркальне відображення (D і L конфігурація).
  - вони повертають площину поляризованого світла в різних напрямках: правоповертаючі – за годинниковою стрілкою (+) і лівоповертаючі (-) – проти годинникової стрілки енантіомери.
- **Діастеріоізомери** – оптичні ізомери, які не є дзеркальними відображеннями один одного.
- **Епімери** – це оптичні діастеріоізомери, які відрізняються положенням функціональних груп лише біля одного асиметричного атома.

Альдози

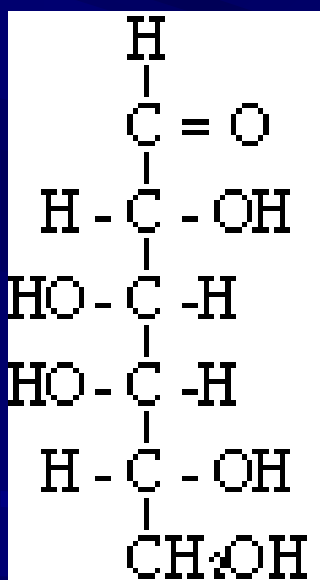

КЕТОЗИ

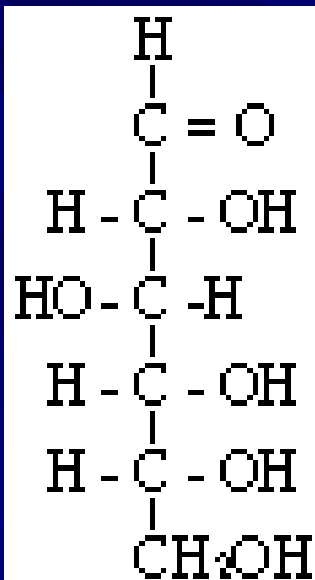

Важливі моносахариди.

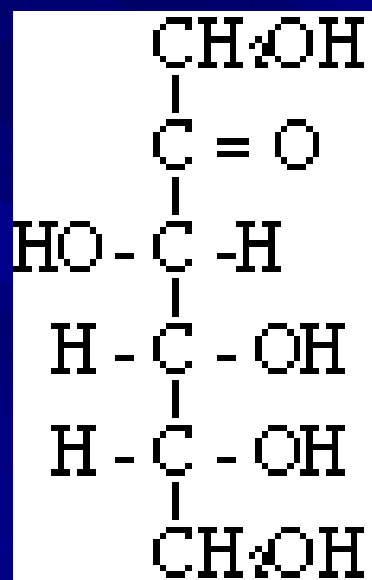
D-Галактоза

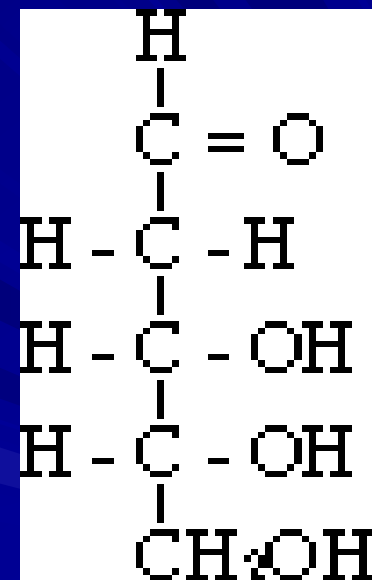
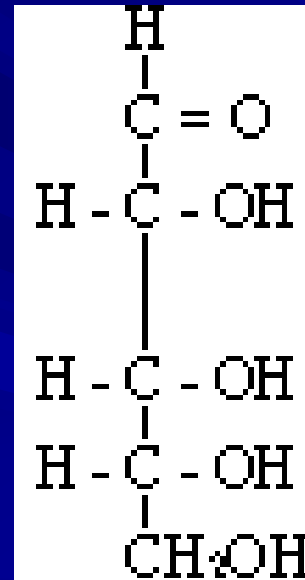
D-Глюкоза

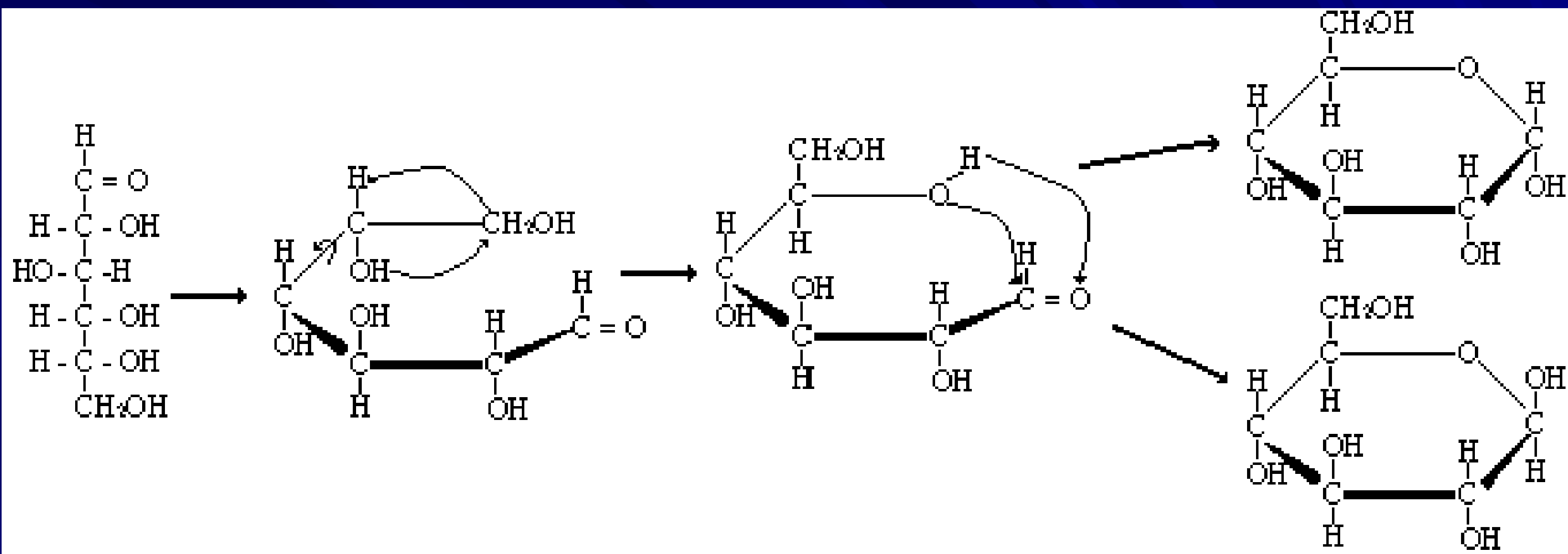

D-Фруктоза

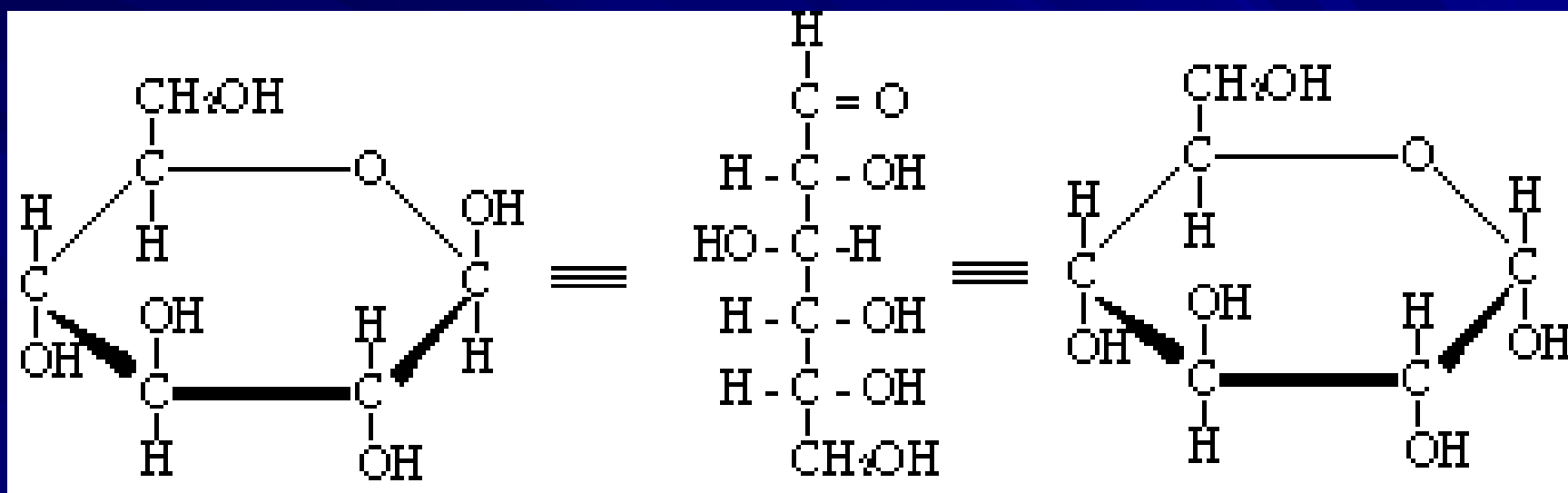

D-Рибоза 2-Дезокси-D-рибоза

Хеуорса і Фішера проєкції

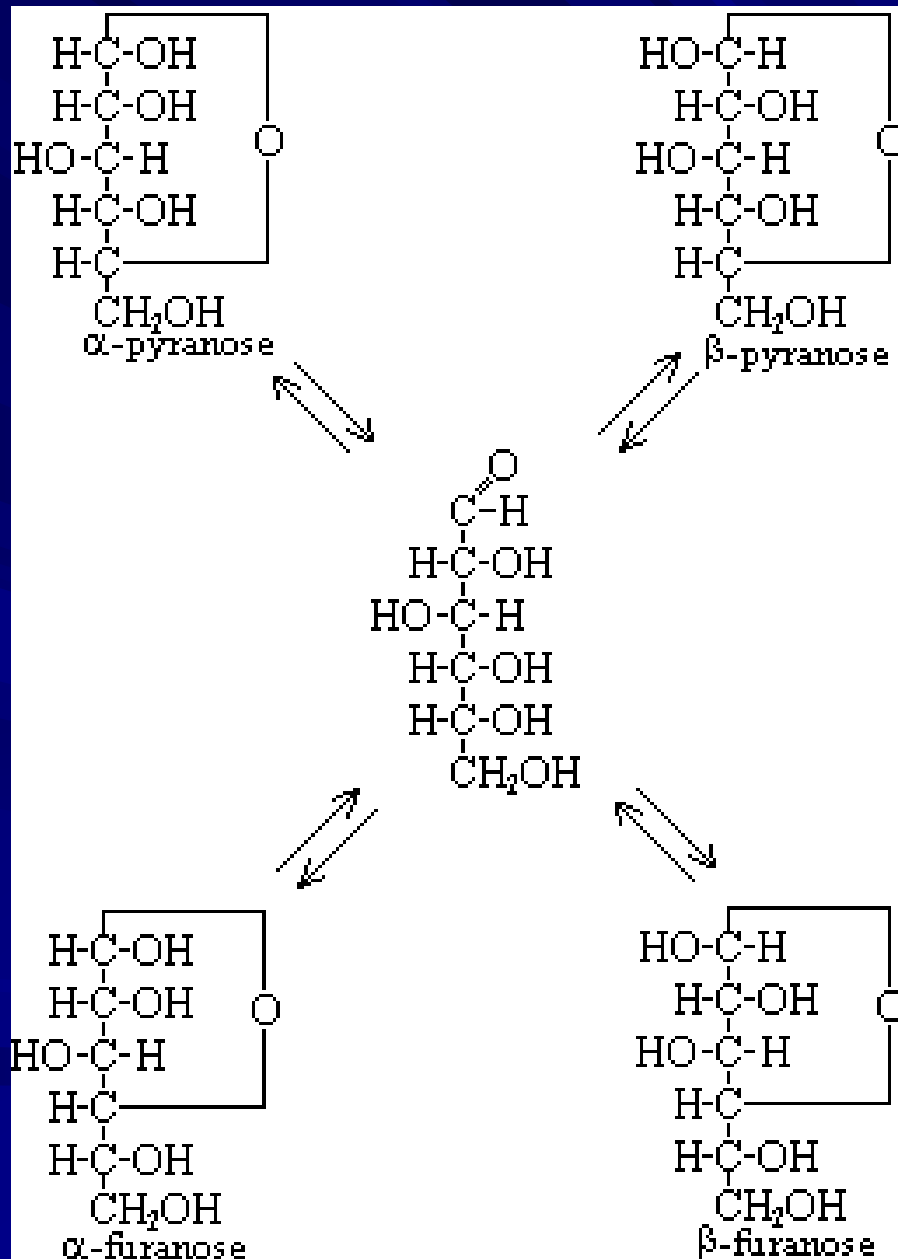

■ β -форма

α -форма

Мутаротація.

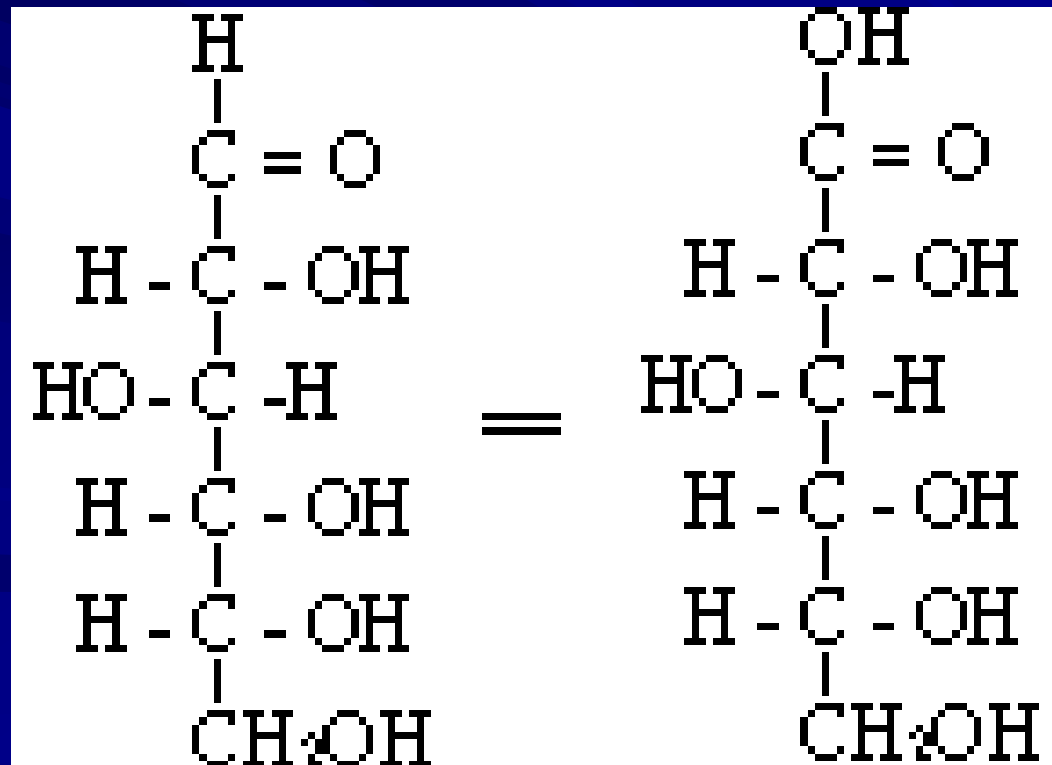
- При розчиненні моносахаридів у воді циклічні α -, β -фуранозні, піранозні форми і альдозна форми переходять одна в одну. Це явище цикло-оксо-таутомерією.
- Цей процес супроводжується спонтанною змінною величини кута повороту площини поляризованого світла називається мутаротацією.

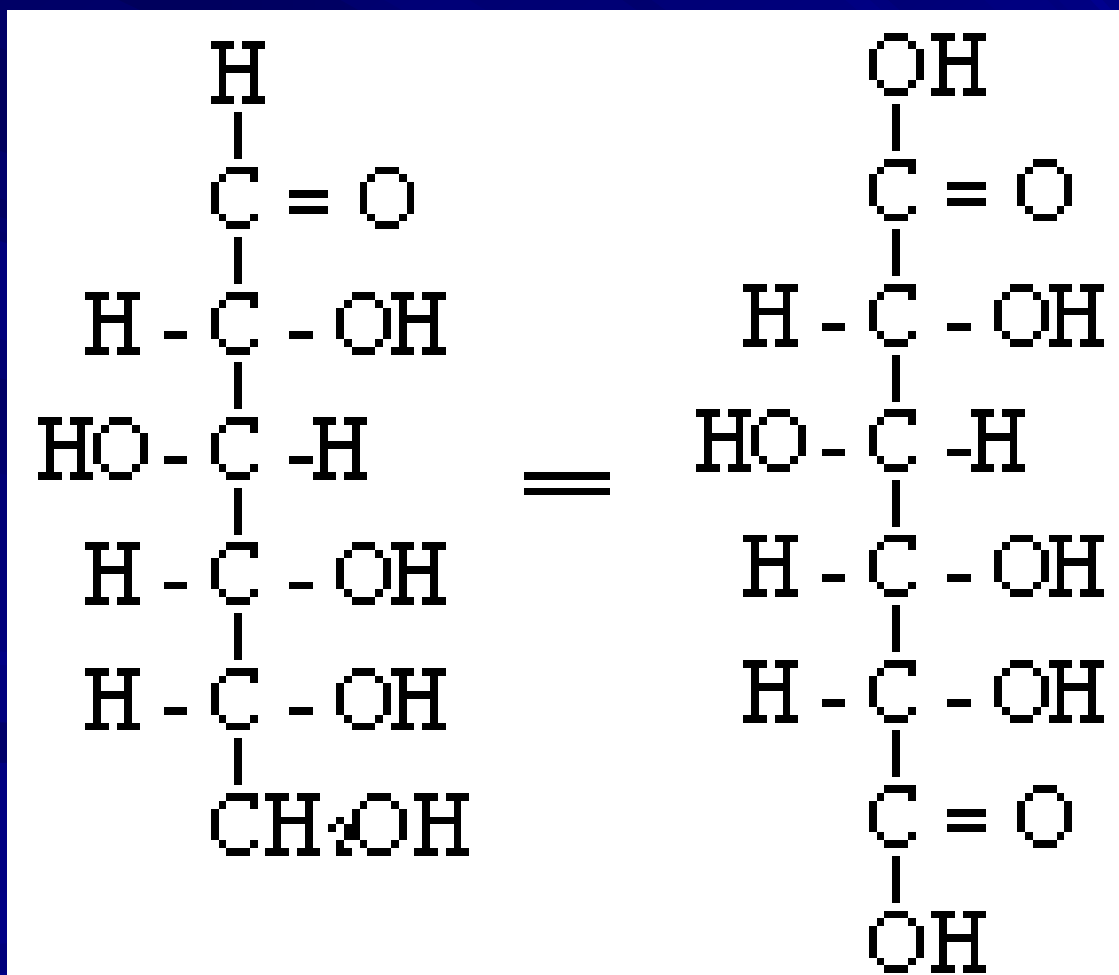

Окислення

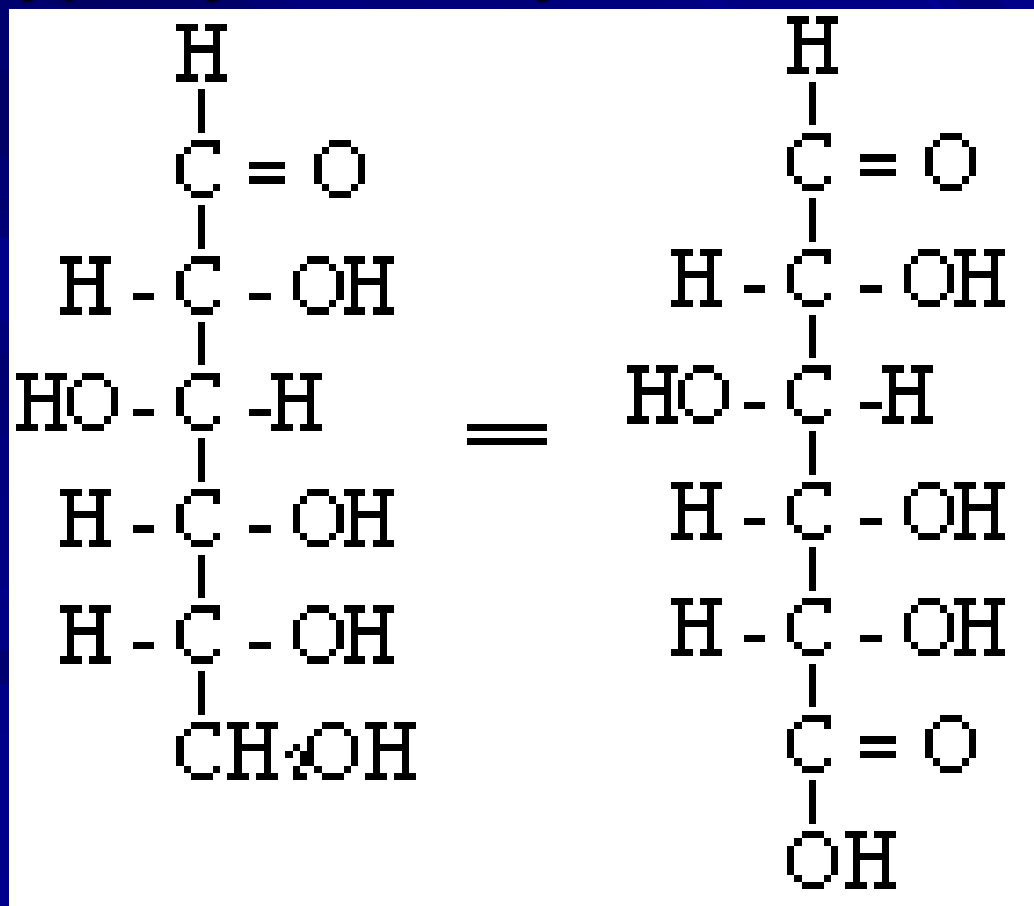
- При окисленні моносахаридів слабкими окисниками утворюються **альдонові (гліконові) кислоти**. При окисленні глюкози утворюється глюконова кислота.

■ Сильні окисники окисляють моносахариди до дикарбонових кислот (альдарових – цукрових кислот) глюкоза окисляється до гюкарової кислоти.

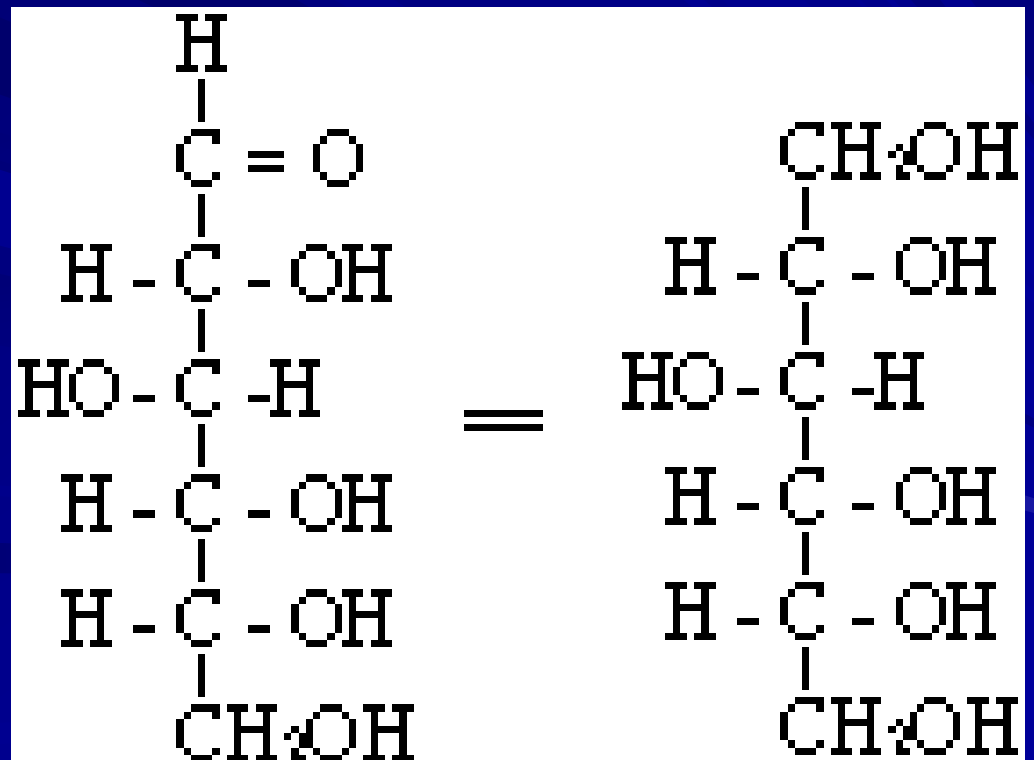

- В біологічних процесах ферменти здатні окислити первинну спиртову групу моносахаридів до карбоксильної при цьому утворюються уронові кислоти для глюкози глюкурону кислоту.

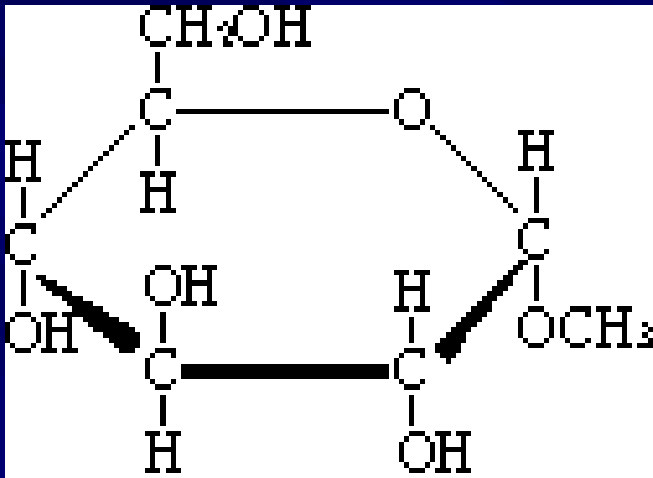

Відновлення.

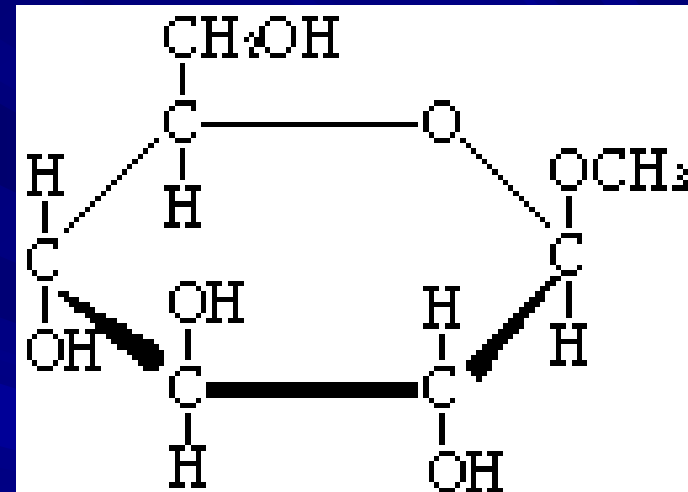
- При відновленні альдоз і кетоз утворюються багатоатомні спирти (цукрові спирти). Глюкоза відновлюється до сорбітолу.

Глікозиди.

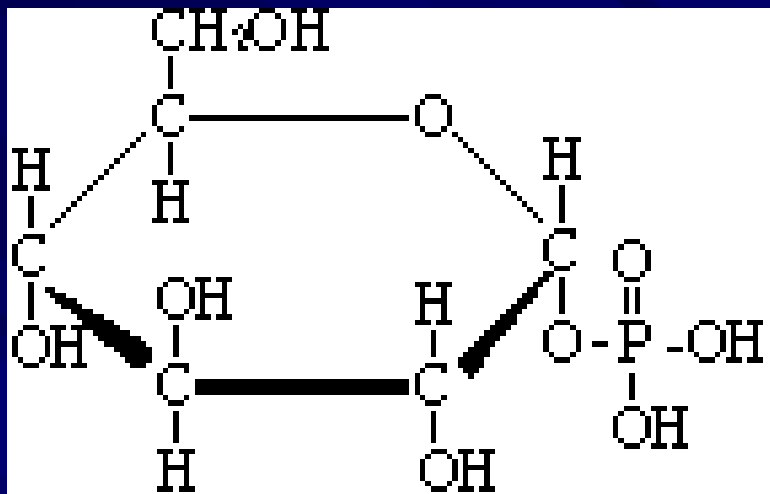

Метил- α -D-глюкозид

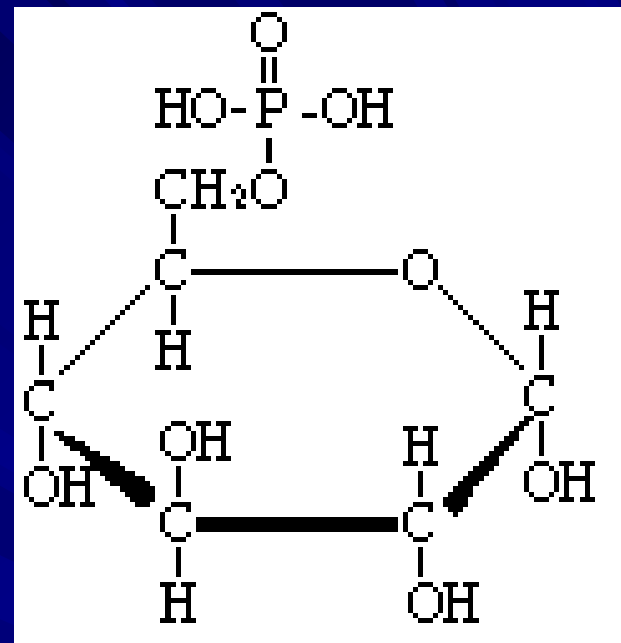

Метил- β -D-глюкозид

Эстери

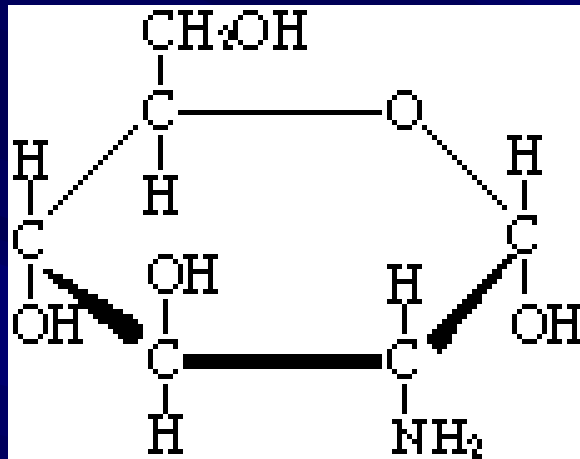

α -D-глюкозо-1-фосфат

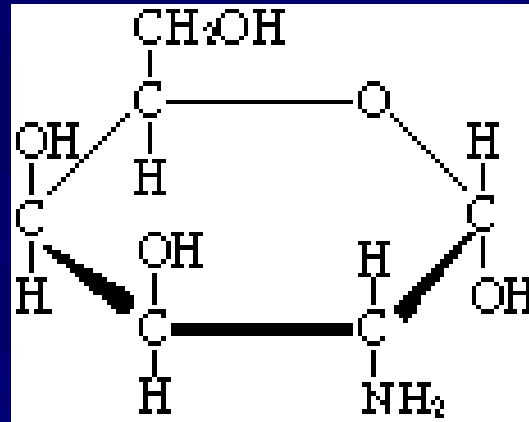

α -D-Глюкозо-6-фосфат

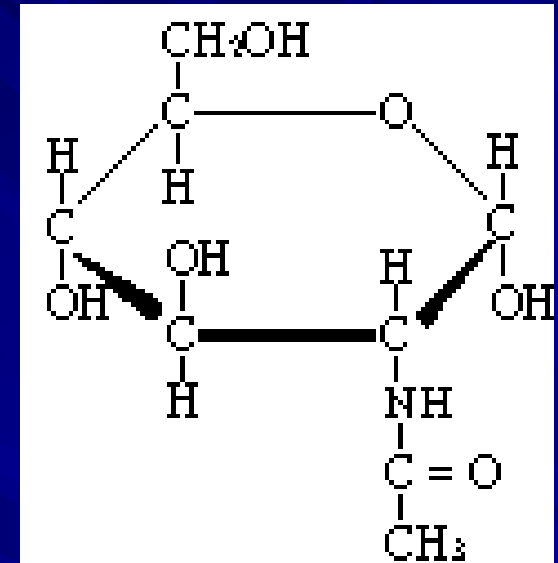
Аміно цукри

α -D-Глюкозамін

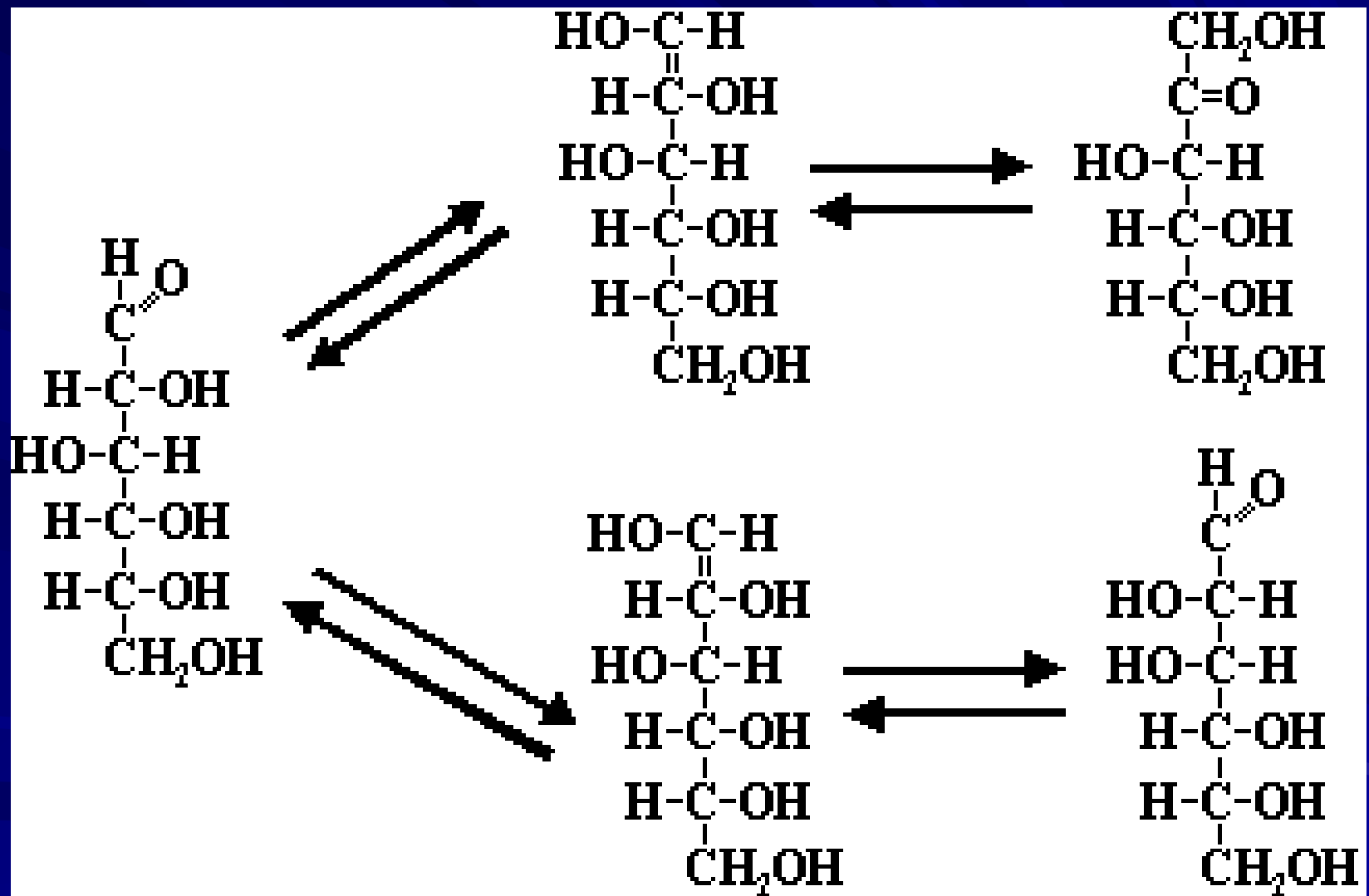

α -D-Галактозамін

N-Ацетил α -D-глюкозамін

Ізомеризація

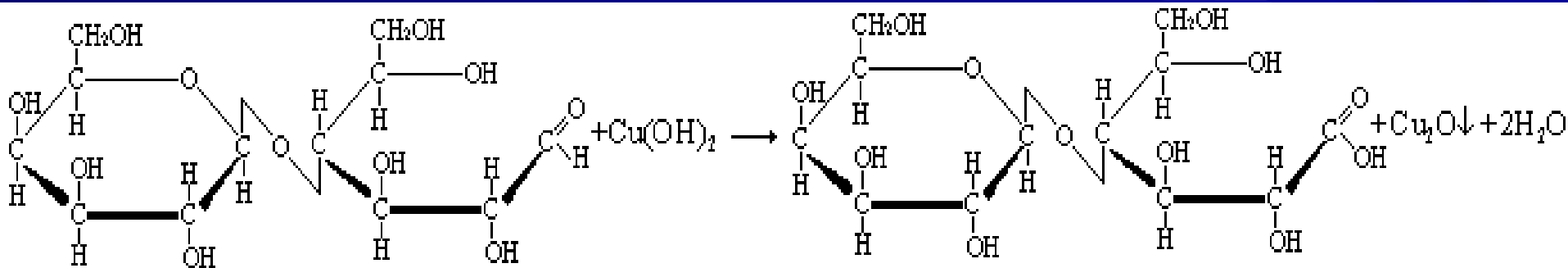

Олігосахариди

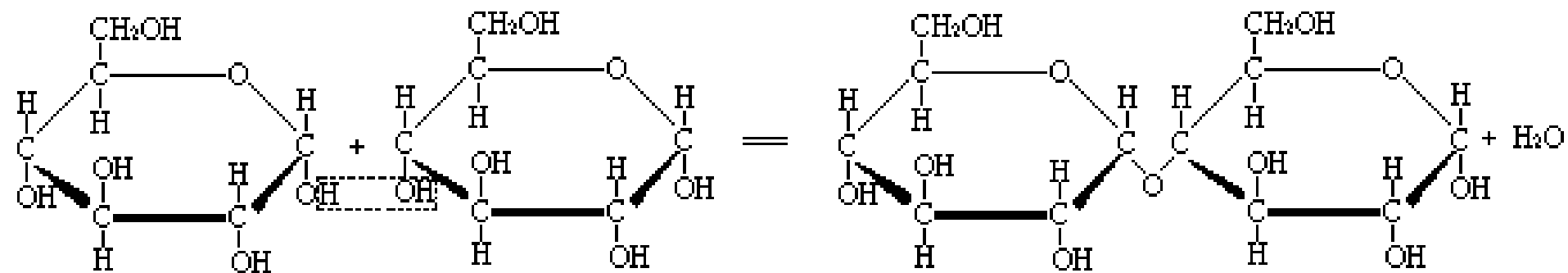
■ - вуглеводи, під час гідролізу яких утворюється ввід 2 до 10 моносахариди.

■ **Дисахариди** $C_{12}H_{22}O_{11}$ — білі кристалічні речовини, солодкі на смак, добре розчині у воді, під час гідролізу яких утворюються два моносахариди.

■ **Відновлюючі і невідновлюючі.**

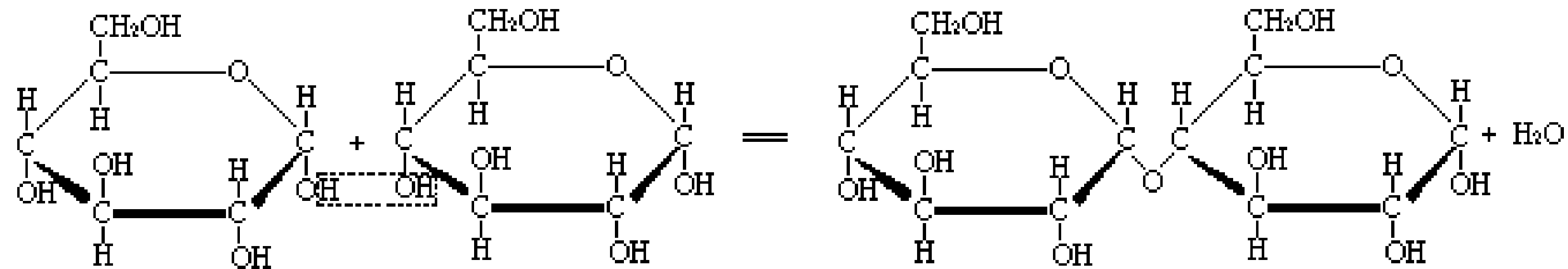

Реакція утворення дисахаридів

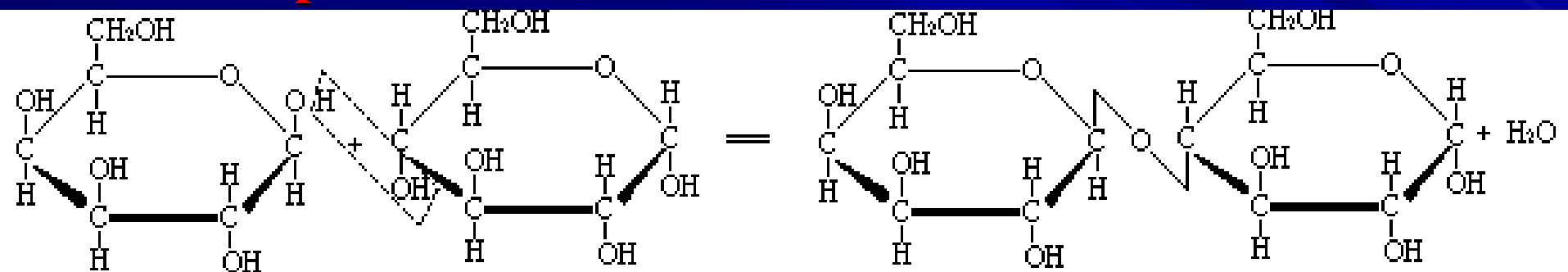

(Як напівацеталь (Як спирт) (Глікозит)
напівкеталь)

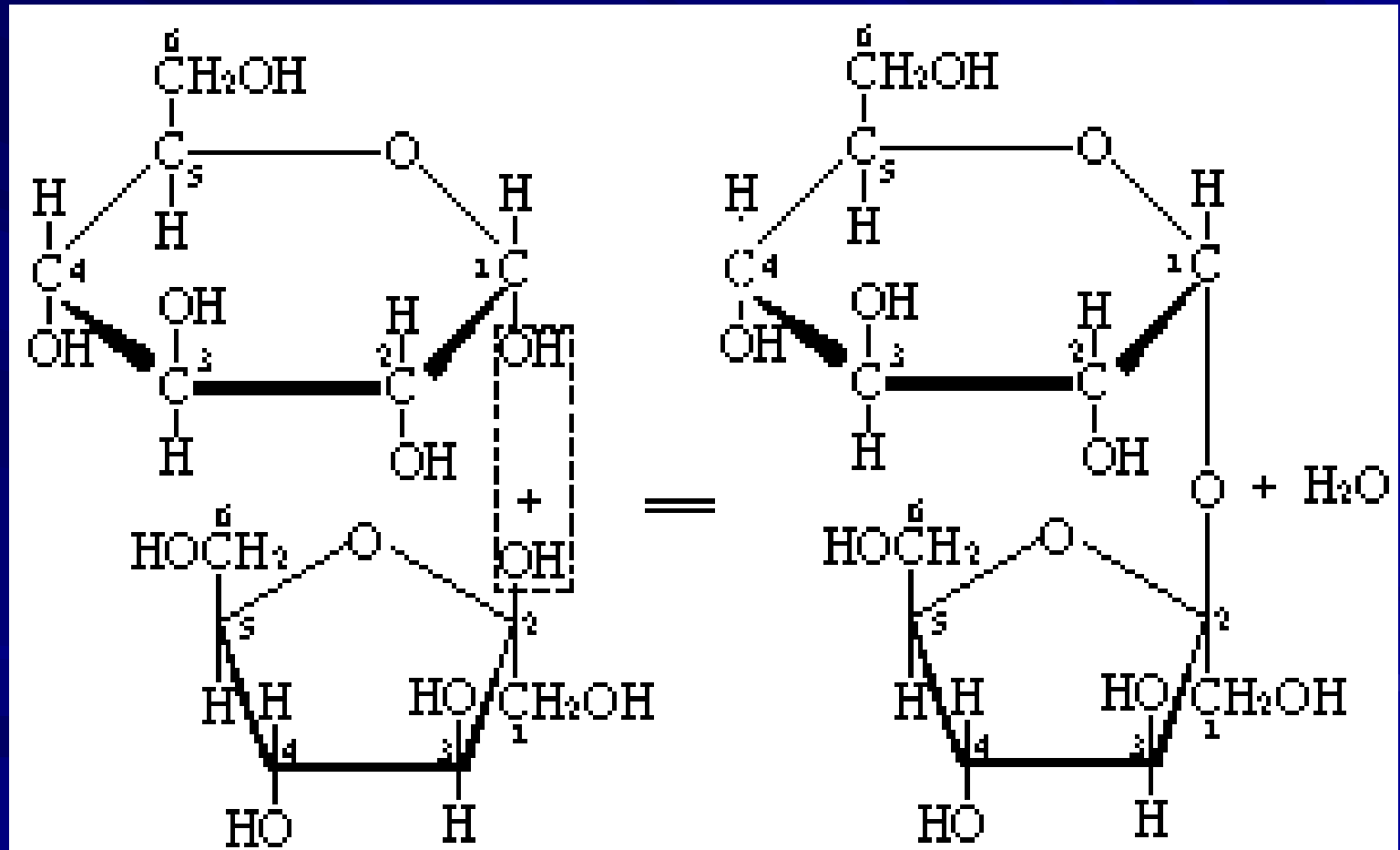
Мальтоза - 4-О-(α -D-глюкопіранозидо)- α -D-глюкопіраноза

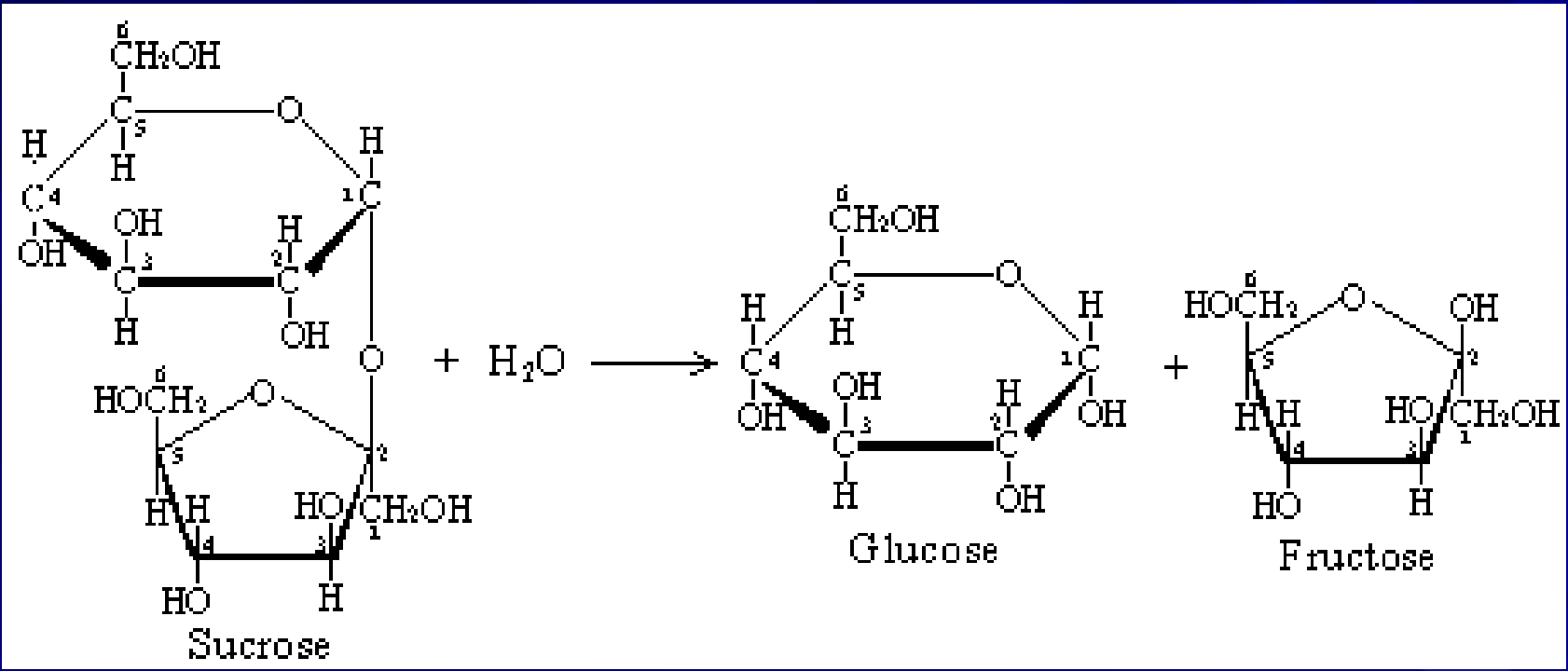
Лактоза - 4-О-(β -D-галактопіранозидо)- α -D-глюкопіраноза

■ Сахароза – не відновлюючий цукор 1-O-(α -D-глюкопіранозидо)- β -D-фруктофуранозид

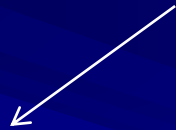

Інвертний цукор – еквівалентна кількість глюкози і фруктози, в розчині який утворюється при гідролізі сахарози

Полісахариди

високомолекулярні продукти поліконденсації моносахаридів, пов'язаних один з одним глікозидними зв'язками, що утворюють лінійні або розгалужені ланцюги

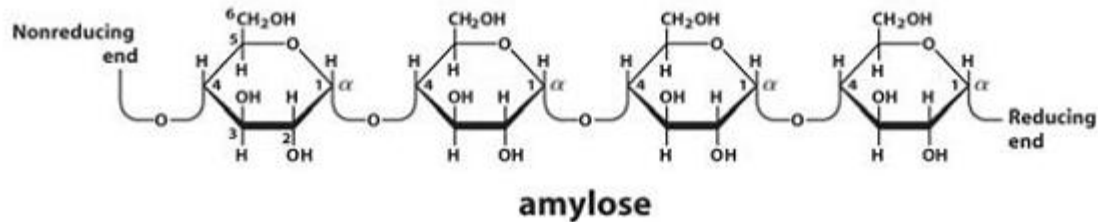
Гомополісахариди
складаються з моносахаридних одиниць тільки одного типу

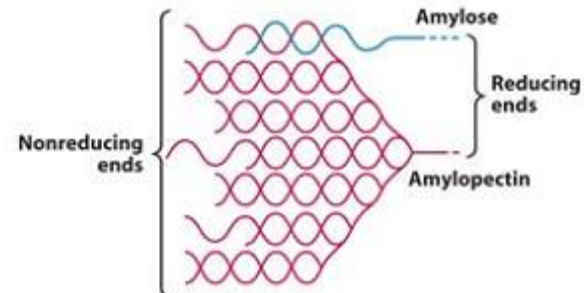
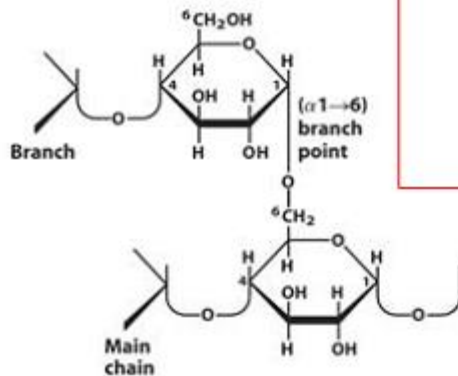
Гетерополісахариди
характерна наявність двох і більше типів мономерних ланок

Крохмаль (гомополісахарид) Амілоза та амілопектин

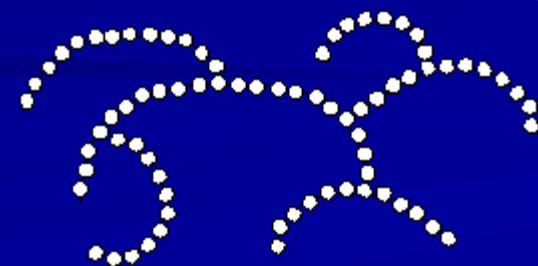
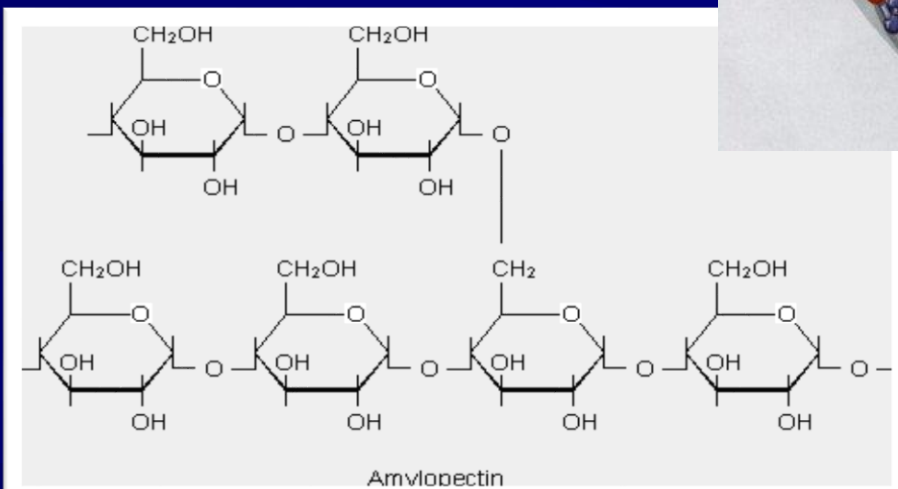
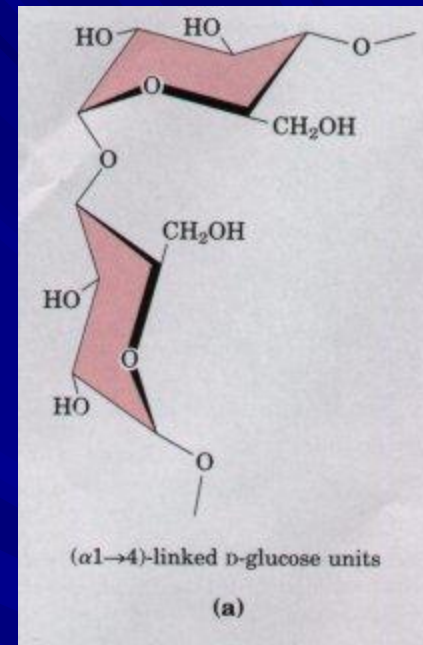
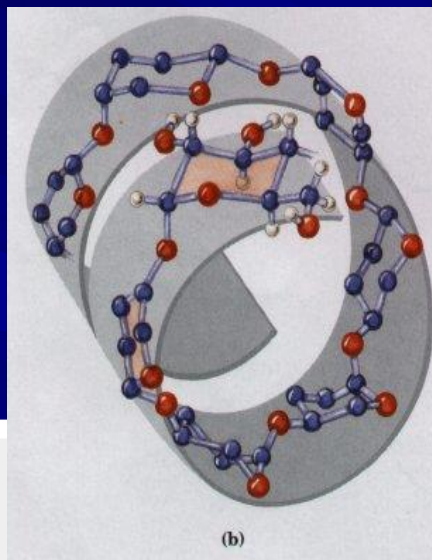
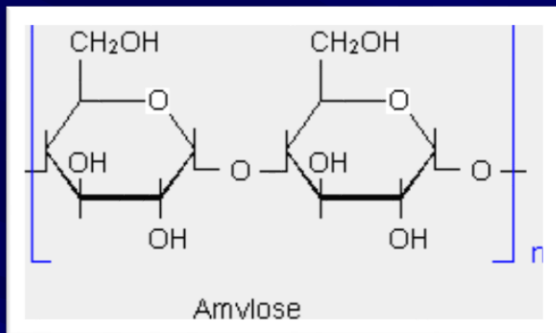
Homopolysaccharides

Starch: contains two types of glucose polymers
amylose: unbranched chains of α (1 $\rightarrow$ 4) D-glucose
amylopectin: branched α (1 $\rightarrow$ 6) (every 24 to 30 res.) chains of α (1 $\rightarrow$ 4) D-glucose

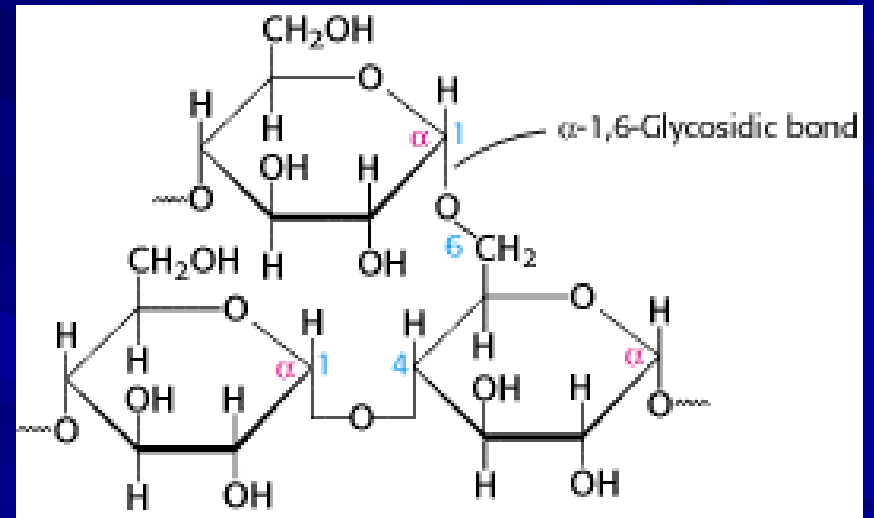
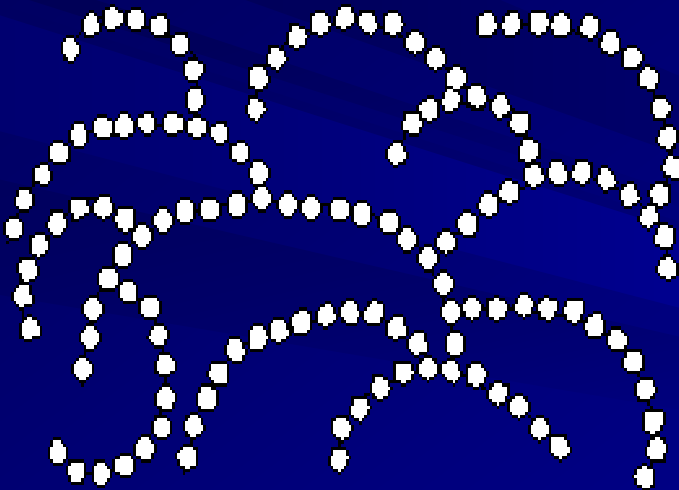

Крохмаль (гомополісахарид) Амілоза та амілопектин

Глікоген (гомополісахарид)

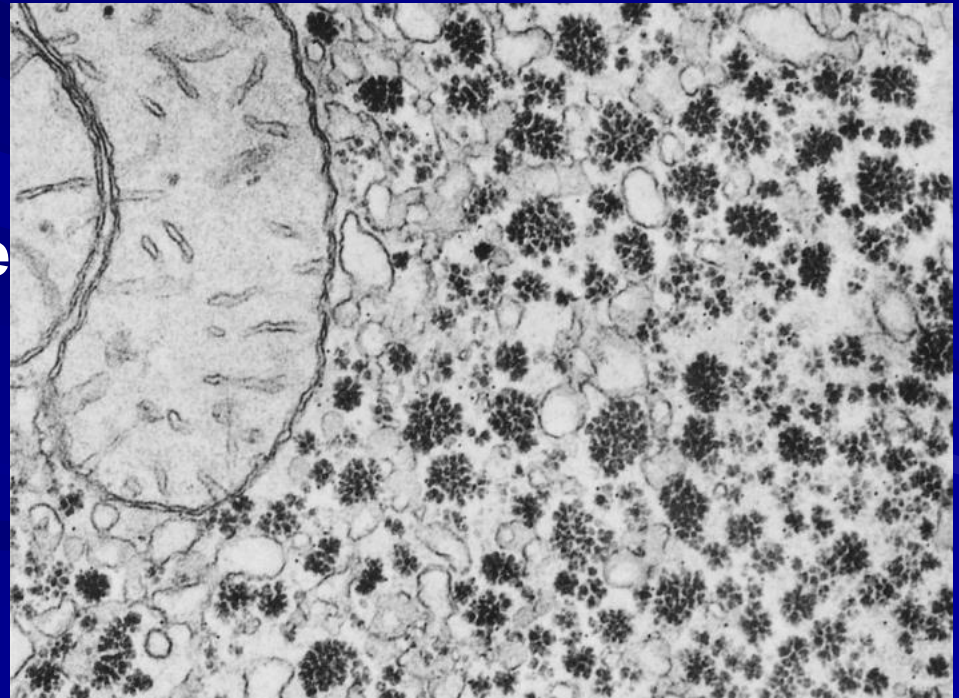
Глікоген служить буфером для підтримки рівня глюкози в крові.

Стабільна концентрація глюкози є особливо важливою для мозку, де вона є єдиним джерелом енергії.

Глюкоза з глікогену легко метаболізується і тому є добрим джерелом енергії для раптової, активної роботи

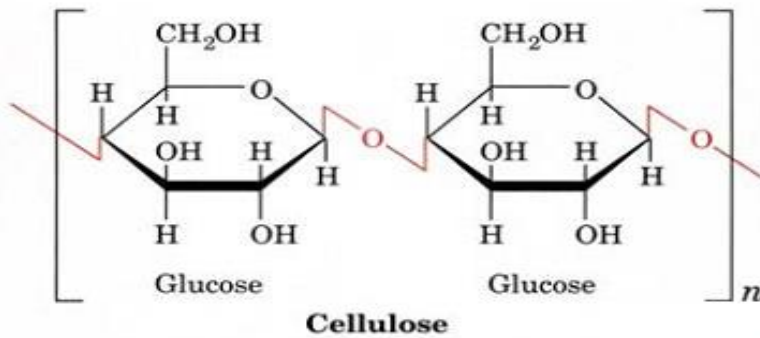
Печінка (10 % ваги) і скелетні м'язи (2 %) – два основні органи, де глікоген депонується

Глікоген зберігається у цитоплазматичних гранулах

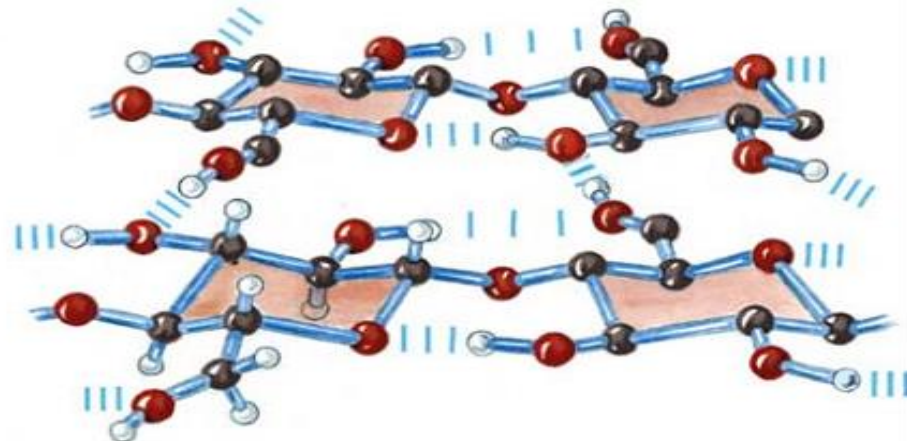

Целлюлоза

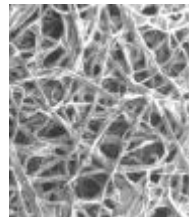
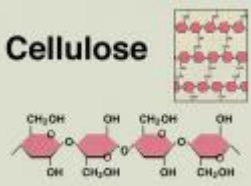
Homopolysaccharides

Cellulose: $\beta(1 \rightarrow 4)$ linked glucose
Linear; indigestible by mammals
Serves structural role in plants;
hydrogobods

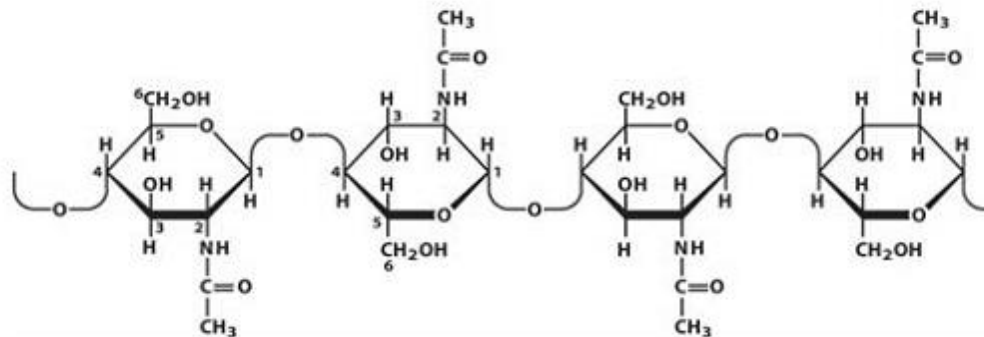

Cellulose

Хітин

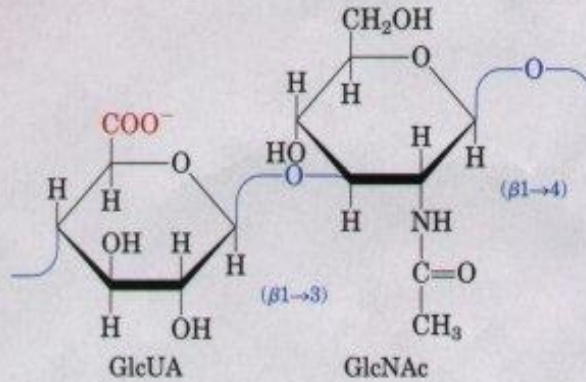
Homopolysaccharides

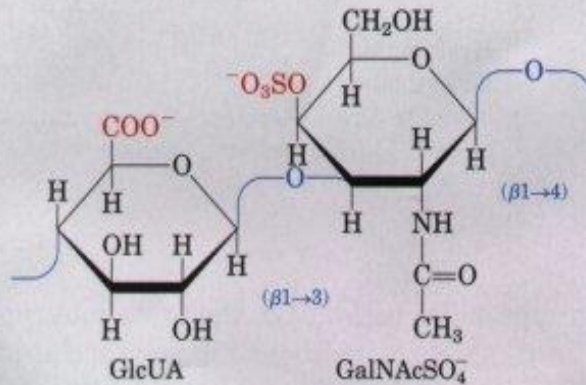
Chitin: linear homopolysaccharid composed of $\beta(1\rightarrow4)$ N-acetylglucosamine
Linear; indigestible by mammals
Serves structural role in anthropods

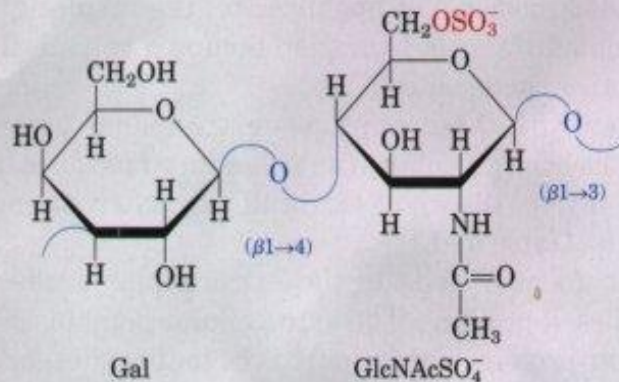
Hyaluronate

Chondroitin sulfate

Keratan sulfate

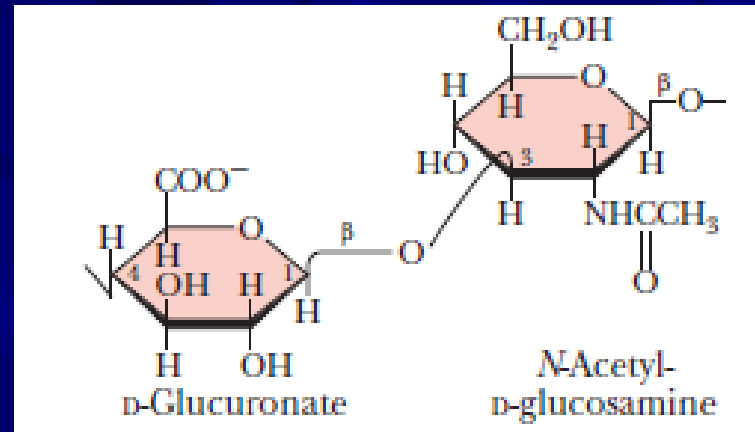

Гетерополісахариди

- Деякі гетерополісахариди (глікозаміноглікани) є компонентами позаклітинного матриксу. Іонізовані карбоксильні та сульфатні групи надають цим полімерам характерний для них негативний заряд.

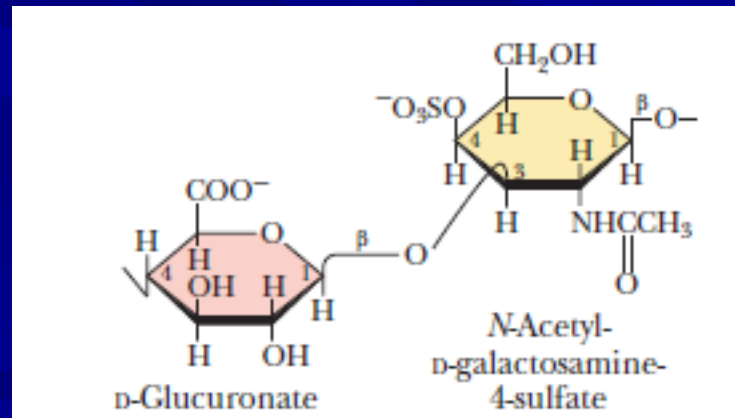
Гетерополісахариди

D-глюкуронова кислота та N-ацетил-D-глюкозамін
сполучені між собою **β -1,3-**
глікозидним зв'язком

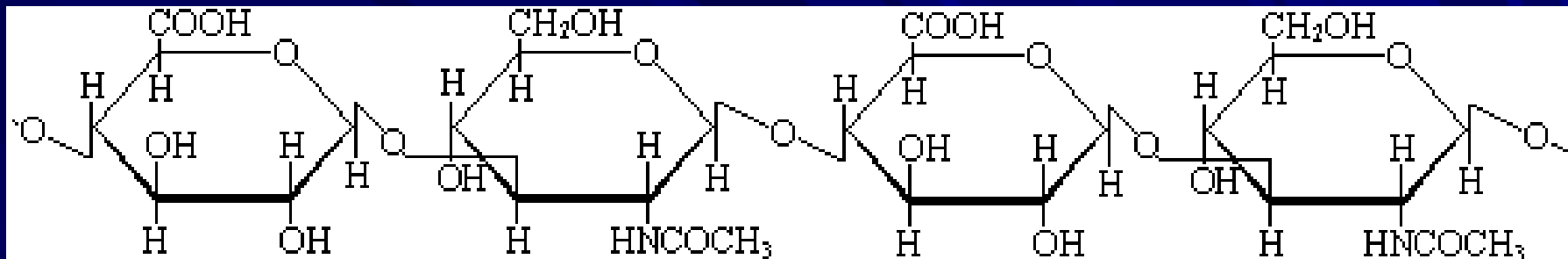

гіалуронова кислота

D-глюкуронова кислота та
сульфатований
N-ацетилгалактозамін,
сполучені **β -1,3-**
глікозидним зв'язком

хондроїтинсульфат

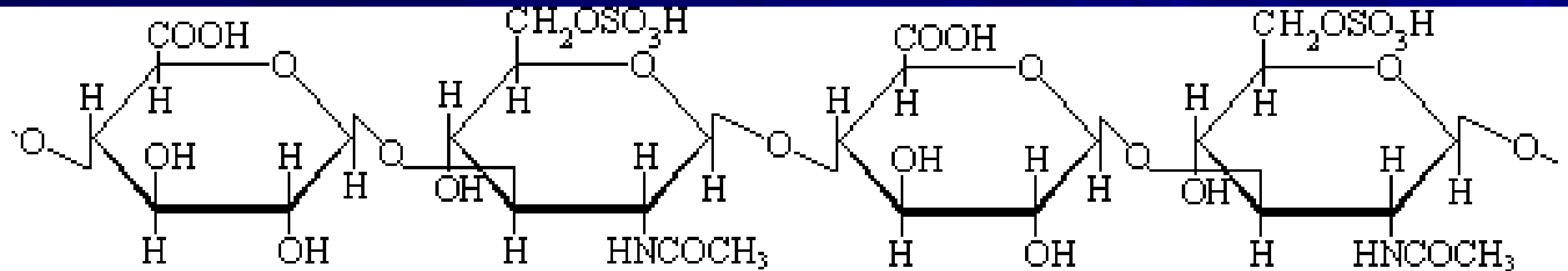

(1,4)-O- β -D-Глюкоріранозилуронова кислота(1,3)-2-ацетиламідо-2-дезоксид- β -D-глюкопіраноза

Гіалуронова кислота - містить N-ацетилглюкозамін і глюкуронову кислоту зв'язані $\beta(1 - 3)$ і $\beta(1-4)$ глікозидними зв'язками .

■ Є основою сполучної тканини, міститься у синовіальній рідині, шкірі, хрящах, скловидному тілі ока, пупковині. Синовіальна рідина містить 0.02 – 0.05% гіалуронової кислоти.

Хондроїтин сульфат - Складається N-ацетил
глюкозамін-6 сульфату і глюкуронової кислоти або
L-ідуронової кислоти.

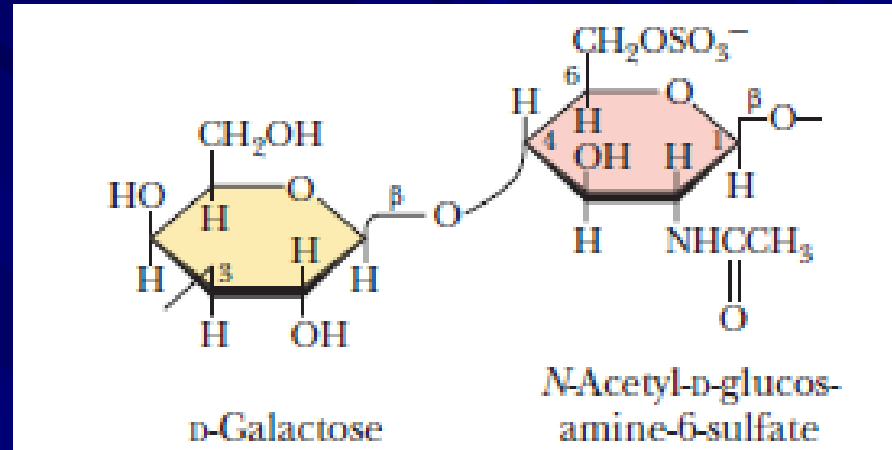

(1,4)-O-β-D-глюкопіранозилуронова кислота-(1,3)-2-
ацетоаміно-2-дезоксид-6-О-сульфо-β-D-
галактопіраноза

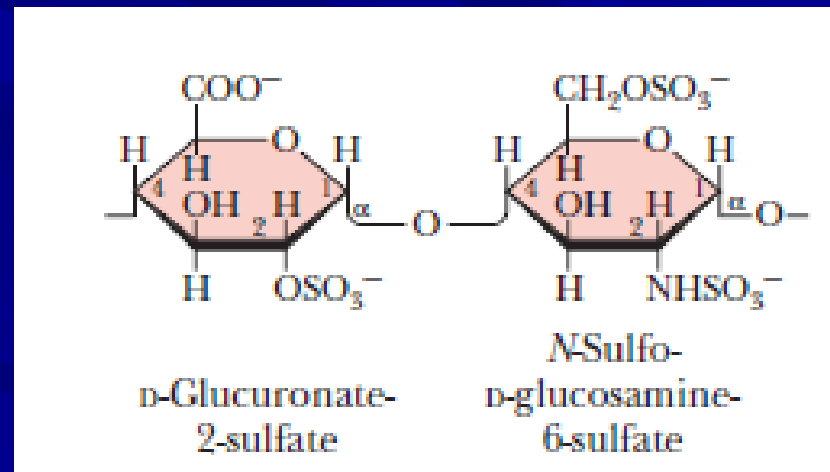
Гетерополісахариди

глікозамінглікани,
сульфатовані в 6-му
положенні залишку
N-ацетилглюкозаміну

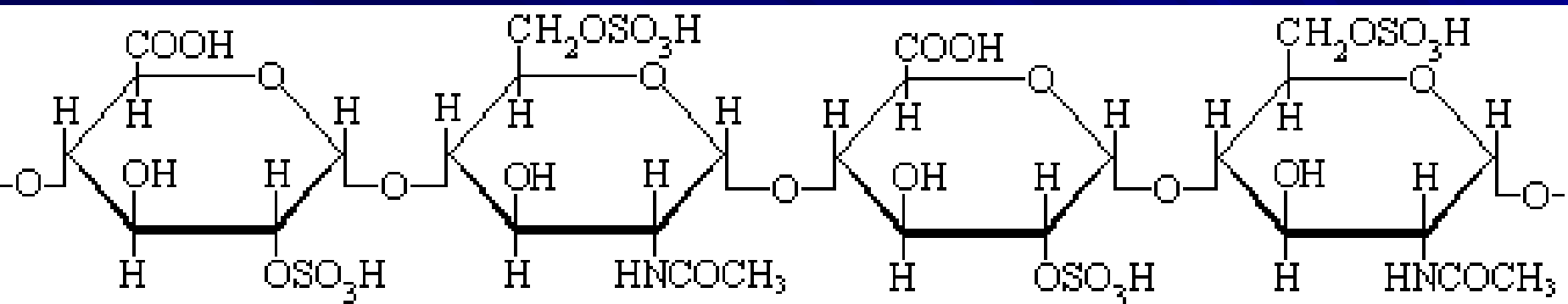
кератин сульфат

ідуронова та глюкуронова
кислоти зв'язані за типом
 $\beta(1\rightarrow4)$ з N- або O-
сульфатованими
залишками глюкозаміну
та N-ацетилглюкозаміну

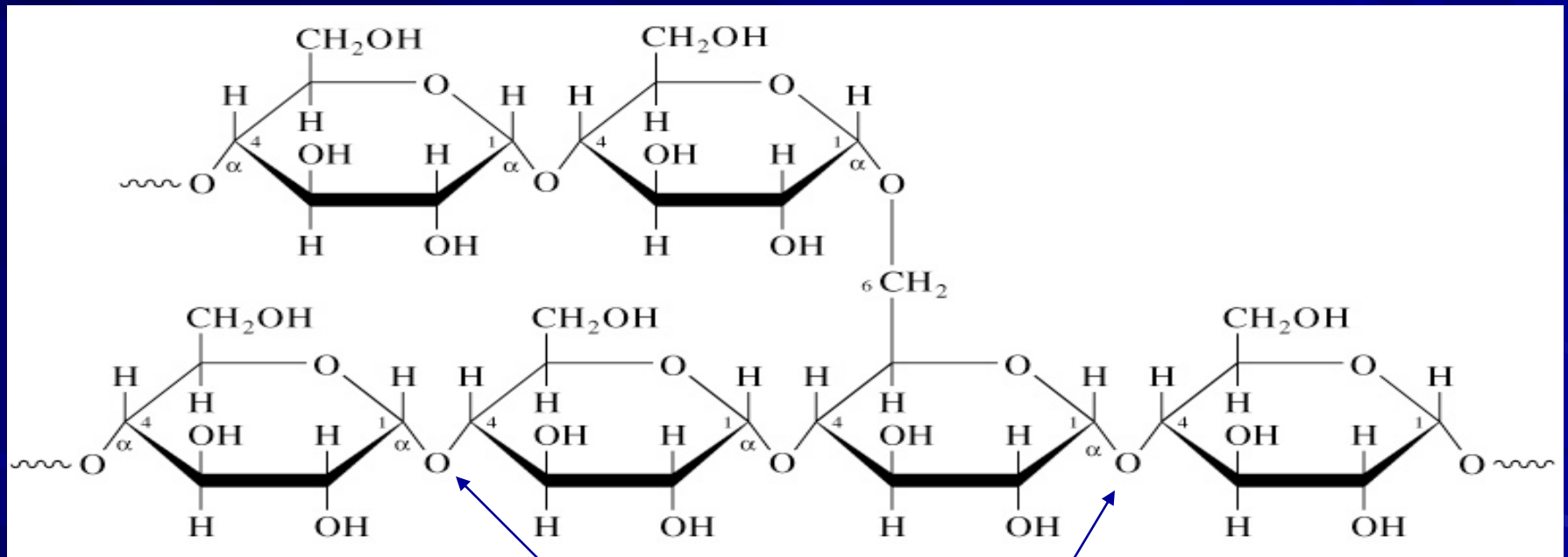
гепарин

Гепарин - (1,4)-O- α -D-глюкопіранозилуронова кислота-2-сульфо-(1,4)-2-сульфоамідо-2-дезоксиглюкопіраноза

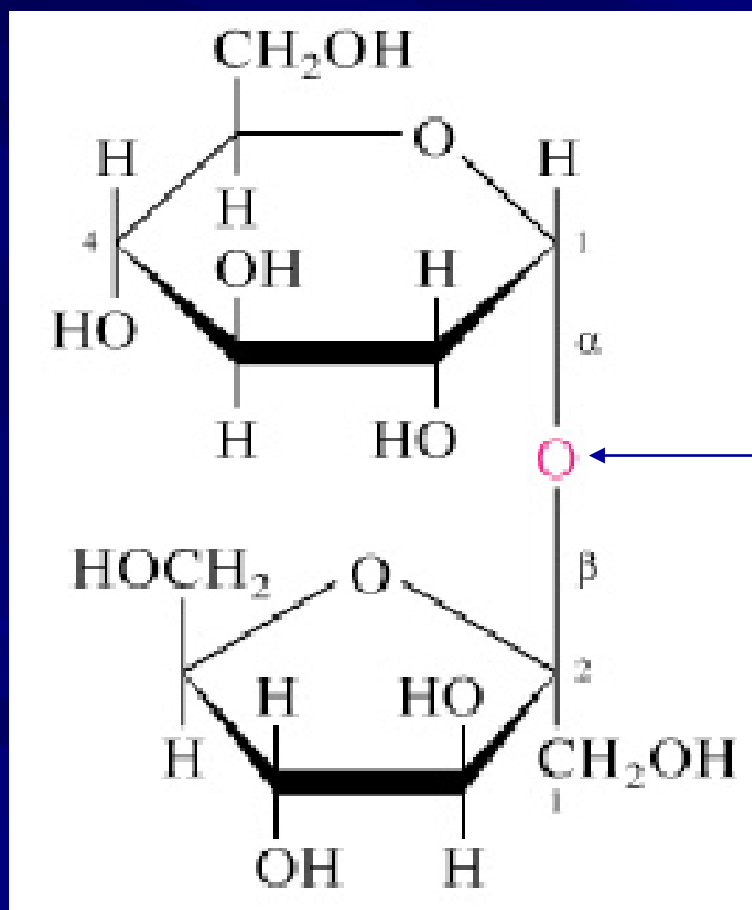
Перетравлення вуглеводів в шлунково кишковому тракті

α -амілаза гідролізує **α -1-4-глікозидні зв'язки** з утворенням малих субодиниць (мальтози, декстринів і нерозгалужених олігосахаридів)

α -амілаза

Кишковий сік містить ферменти, що гідролізують дисахариди до моносахаридів (виробляються в стінці кишечника) **Сахараза** гідролізує **сахарозу** до **глюкози** і **фруктози**

Sucrose

Глюкоза

сахараза

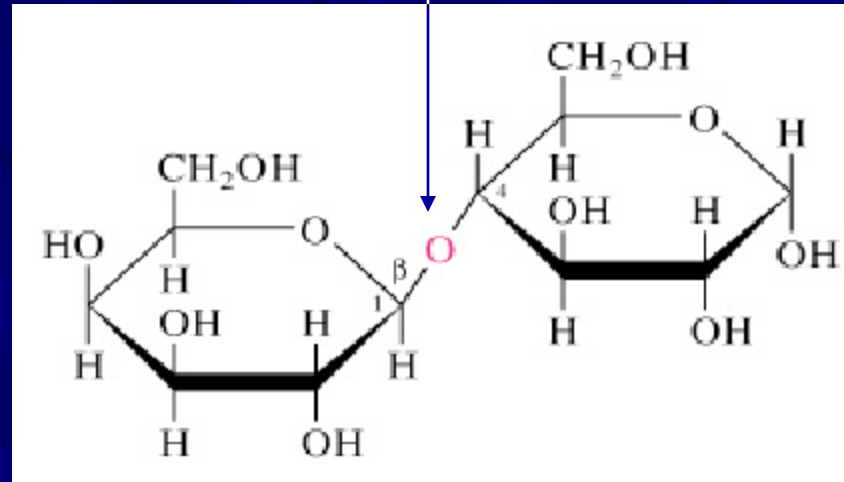
Фруктоза

Галактоза

лактаза

Глюкоза

Лактаза гідролізує
лактозу до **глюкози** і
галактози

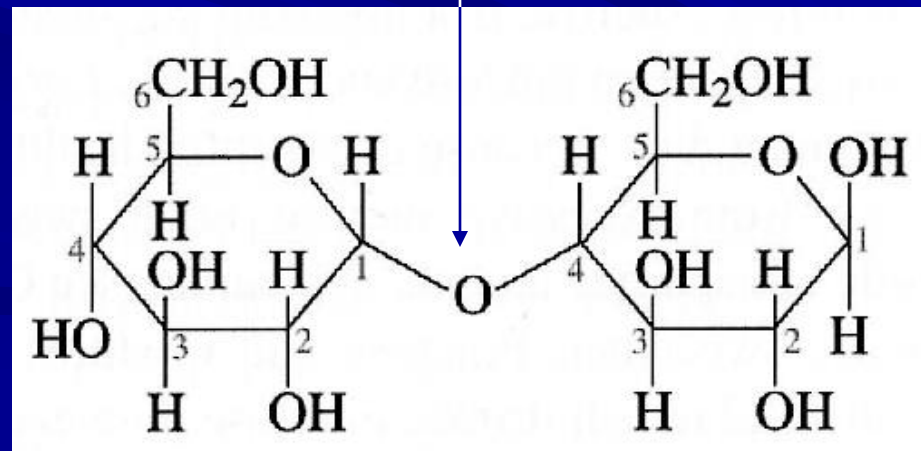
Лактоза

Глюкоза

мальтаза

Глюкоза

Мальтаза
гідролізує **мальтозу**
до двох **глюкоз**

Мальтоза

ВСМОКТУВАННЯ ВУГЛЕВОДІВ

Тільки моносахариди всмоктуються

Швидкість абсорбції: галактоза > глюкоза > фруктоза

Глюкоза і галактоза з кишечника в ендотеліальні клітини абсорбуються **вторинним активним транспортом**

EXTRACELLULAR SPACE

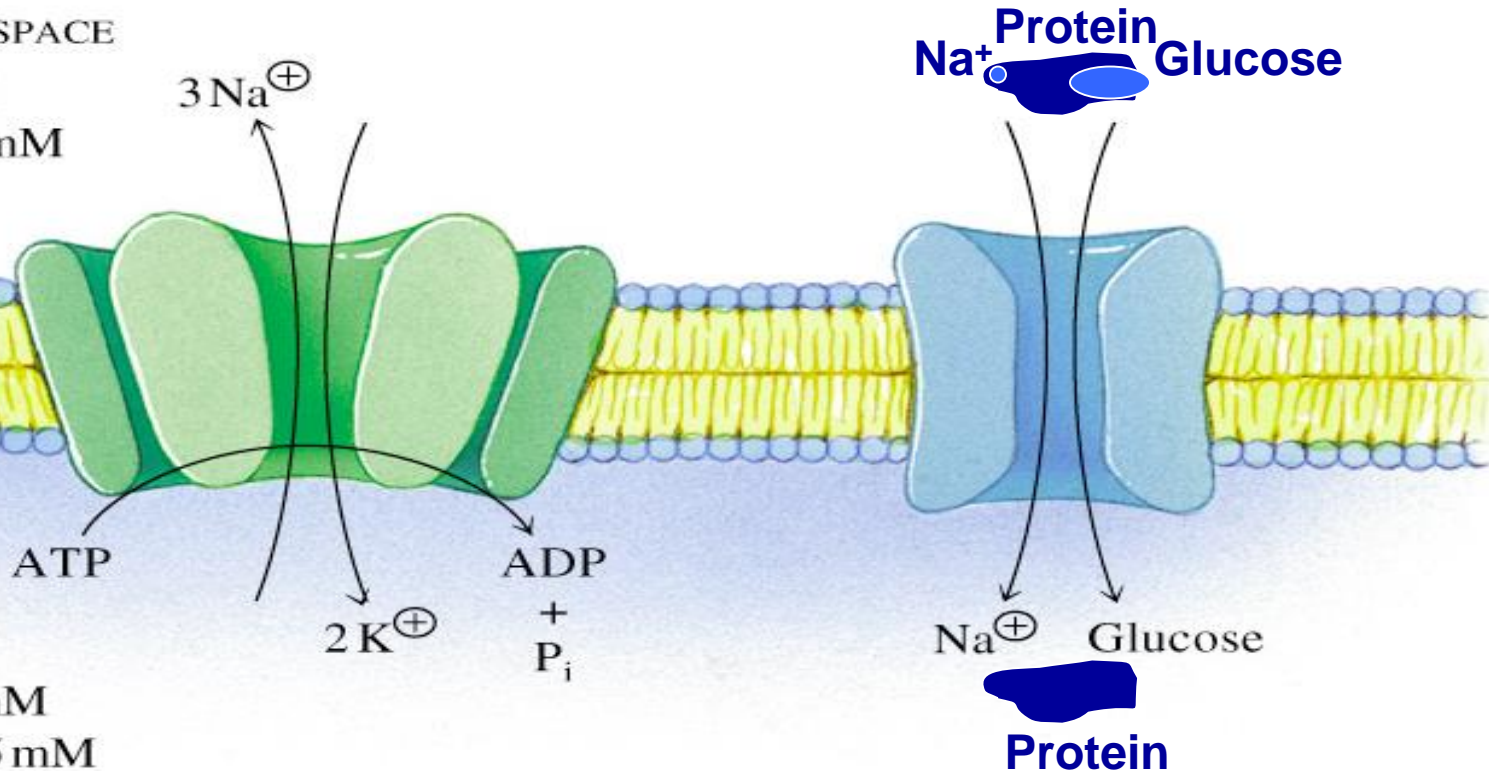
$[K^{\oplus}] = 5 \text{ mM}$

$[Na^{\oplus}] = 145 \text{ mM}$

CYTOSOL

$[K^{\oplus}] = 140 \text{ mM}$

$[Na^{\oplus}] = 5-15 \text{ mM}$

Глюкоза крові

Глюкоза – основний цукор крові

- **3.3-5.5 ммоль/л**
- **гіпоглікемія** – зниження глюкози в крові
- **гіперглікемія** – підвищення глюкози в крові

Дякую за увагу!